

بایدها و نبایدهای استفاده از سیاست نرخ چند گانه ارز

دکتر ابراهیم علی رازینی، عضو هیات علمی موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی

جوان

حدود ۱۰ سال از اجرای موفقیت آمیز سیاست تک نرخ ارز در قالب نظام شناور مدیریت شده ارز می گذرد. نرخ ارزی که در ابتدای سال ۱۳۸۱ از چند نرخ بودن رهایی پیدا کرده و به صورت تک نرخ درآمد. تا قبل از سال ۱۳۸۱ نرخهای ارز متعددی، مانند نرخ ارز ترجیحی، رقابتی و شناور در کشور وجود داشت که با تدابیر اندیشیده شده به ارز تک نرخ در قالب نظام شناور مدیریت شده تبدیل شد. این روند از نیمه دوم سال ۱۳۹۰ با تلاطم های ارزی بوجود آمده مورد تهدید واقع شد و عملاً نرخ ارز بازار آزاد از نرخ رسمی اعلام شده فاصله گرفت. عوامل مختلفی در بوجود آوردن تلاطمها و نوسانات ارزی و شرایط پس از آن نقش ایفا کردند که از جمله می توان به مشکلات و شرایط نامناسب انتقال ارز بواسطه تحریم ناعادلانه، جو روانی نامناسب و سو استفاده برخی سود جویان اقتصادی از شرایط بوجود آمده اشاره کرد.

حال با توجه به نوسانات بوجود آمده در بازار ارز، بحثهای مختلفی در خصوص بازگشت و چرخش به سیاست نرخ چندگانه ارز شکل گرفته است. در این راستا نیز عملکرد بانک مرکزی در نحوه تخصیص ارز، شرایط متفاوت ثبت سفارش برای کالاهای مختلف و همچنین عدم تخصیص ارز به مسافرتها عادی، به جز مسافرتها زیارتی، باعث تشدید این تفکر، یعنی چرخش به نرخ سیاست چندگانه ارز شده است.

در اینجا بی مناسبت نیست که به روشهای مختلف کنترل بازار ارز نیز اشاره شود. اصولاً دو روش برای کنترل بازار ارز وجود دارد. روش نخست به روش دخالت مستقیم در بازار ارز موسوم است. در این روش مقامات پولی و یا دولت بطور مستقیم در بازار ارز دخالت کرده و عرضه و تقاضای ارز را تحت کنترل خود قرار می دهد. سیاست نرخ چندگانه ارز از جمله سیاستهایی است که در این روش به کار گرفته می شود. روش دوم، روش غیر مستقیم کنترل بازار ارز می باشد. در این روش نیز از ابزارهای مختلفی مانند نرخ بهره، صدور مجوز وارداتی، مالیات بر واردات یا تعرفه، گرفتن سپرده و

وثیقه برای واردات، محدودیت بر معاملات ارزی خدمات، پیمان سپاری ارزی و جوایز صادراتی استفاده می شود.

در بین روشهای مستقیم کنترل ارز، استفاده از سیاست نرخ چندگانه ارز از اهمیت خاصی برخوردار است. بکارگیری این سیاست هرچند ممکن است در کوتاه مدت دارای مزایایی نیز باشد ولی وجود معایب زیاد برای آن باعث می شود که توصیه ای در به بکارگیری آن در بلند مدت نشود. از جمله معایب نرخ سیاست چندگانه ارز می توان به عدم شفافیت و فساد منبعت از آن اشاره کرد. چراکه نرخ سیاست چندگانه ارز می تواند منجر به پیدایش یک رانت اقتصادی برای آن دسته از صنایع و یا فعالینی شود که از ترجیح برخوردار هستند و این امر نیز می تواند مستقیماً به فساد مالی و ارتشاء دامن زده و خود منجر به وخیم تر شدن وضعیت یک اقتصاد شود.

بنابراین می توان گفت بکارگیری سیاست نرخ چندگانه ارز می تواند به عنوان یک راه حل مناسب و سریع برای حل مشکلات تلقی شده و همچنین راحتی اجرا را در پی داشته باشد اما بواسطه تبعات منفی آن نباید به عنوان سیاست بلند مدت تلقی شود. با این حال بکارگیری سیاستهای کنترلی دیگر از جمله سیاست تعرفه ای یا مالیات بر واردات در کنار آن توصیه می گردد. چرا که سیاست تعرفه ای نسبت به نرخ سیاست چندگانه ارز شفاف تر بوده و از تبعات منفی سیاست نرخ چندگانه ارز می کاهد.